



## İbrahim Şinasi Efendi'nin Gazeteci Kimliği Ve

### Tasvir-İ Efkâr Gazetesi

İbrahim Şinasi Efendi's Journalist Identity And

The Tasvir-İ Efkâr Newspaper

**Nurcan İNCU**

Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Bölümü Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi,  
Ankara/Türkiye.

ORCID: 0000-0001-9737-9149

#### ÖZET

Tasvir-i Efkâr gazetesi, ilk özel Türkçe gazete olan Tercüman-ı Ahvâl gazetesinin devamı niteliğinde olup; Türk basın tarihinde önemli bir yere sahiptir. Türkçe olarak yayınlanan bu gazete dönem gazeteleri açısından yeniliklerin uygulandığı bir neşriyattır. Gazetenin sahibi olan ve Türk fikir gazeteciliğinin babası olarak bilinen İbrahim Şinasi Efendi de, ilk özel gazetelerin çıkmasına öncülük eden aydınların başında gelir. Tercüman-ı Ahvâl gazetesinin ilk sayısında yer verdiği görüşlerini Tasvir-i Efkâr gazetesinde de tekrarlayarak; yayın amacının halka bilgi vermek, halka kendi yararlarını düşünmeyi ve kendi sorunları üzerinde durmayı öğretmek olduğunu belirtmiştir. Yönetiminde Türk modernleşmesinin önemli şahsiyetlerine yer veren Tasvir-i Efkâr gazetesi; batıdaki normları Osmanlı'nın yenileşme hareketleriyle kıyaslar ve mutlak güce karşı savunur. Bu çalışma; 1862 yılında başlayıp yaklaşık yedi yıl boyunca yayın hayatını sürdüren Tasvir-i Efkâr gazetesinin Türk basın tarihindeki yerini-önemini, ele aldığı konularını ve kurucusu İbrahim Şinasi Efendi'nin aydın-gazeteci kimliğini inceler.

**Anahtar Kelimeler:** Tasvir-i Efkâr, İbrahim Şinasi Efendi, Türk Basın Tarihi, Gazete.

#### ABSTRACT

Tasvir-i Efkâr newspaper is the continuation of the first special Turkish newspaper Tercüman-ı Ahvâl. It also has a very important role in the Turkish press. This newspaper which is published in Turkish, in contrast to other newspapers at that time; includes many innovations. İbrahim Şinasi Efendi, the owner of the newspaper and known as the father of Turkish opinion journalism, is one of the leaders of the intellectuals who helped for the first special newspapers to be published. He repeated his views in the first issue of Tercüman-ı Ahvâl newspaper, also in Tasvir-i Efkâr newspaper and he stated that the purpose of the publication was to inform the public, to teach the public to consider their own benefits and to focus on their own problems. Tasvir-i Efkâr newspaper, which included important figures of Turkish modernization under its administration; compares the norms in the west with the Ottoman innovation movements and defends them against absolute power. This work; examines the place and importance of Tasvir-i Efkâr newspaper, which started in 1862 and continued its publishing life for about seven years in the history of the Turkish press, through the subjects it has covered and its founder İbrahim Şinasi Efendi's intellectual journalist identity.

**Keywords:** Tasvir-i Efkâr, İbrahim Şinasi Efendi, History of Turkish Press, Newspaper.

## 1. GİRİŞ

Kitle iletişim araçları arasında en eski olan basın; terminolojik anlamda matbaa ile belli süreler içinde basılan her türlü yazılı eseri ve bu eserler için yazarları kapsar (Zaman, 1995:16). Siyasi, sosyal, ekonomik ve günlük olayları ve sorunları işleyen basın, günlük hayata dair fikirlerin ve kanaatlerin oluşmasında etkilidir ( Demirkent, 2003:410). Etki unsuru bakımından basın, toplumdaki farklı görüşlerin yayılmasında, farklı görüşlerin sesini duyurabilmesinde ve farklı görüşlerin iktidar tarafından duyulabilmesi bağlamında aracı rolünü üstlenir (Yücekök,1987:27). Çalışmanın bir basın araştırması olması ve basın tarihimizde önemli bir yere sahip Tasvir-i Efkâr gazetesinin incelenmesi dolayısıyla gazeteye dair yapılan tanımlamaların bir kaçına değinmek gazetelere nasıl bakıldığını ve gazetecilerden neler beklendiğini ortaya koymak adına önemlidir. Bu tanımlamalardan birkaçı şu şekildedir; ‘‘ Gazete, yaşanan zamanda, hâlihazırda olup bitenleri öğrenme merakını karşılayan olaylar dergisidir’’( İnuğur,1982: 20) ; ‘‘Gazete her gün herkesin ayağına giden ve herkesin anlayabileceği dersleri okutan canlı bir okuldur’’ (Gökalp,1924:4 Haziran) ; ‘‘ Gazete bir aynadır. Gazeteci, cemiyeti, bütün istekleri, bütün dertleri ve kederleri bu aynaya yansıtır’’ ( Sertel, 1968:6).

Bu çalışmada; Tanzimat aydınlarından İbrahim Şinasi Efendi'nin de (Şinasi) ilk müstakil gazetelerin öncülü olarak Tasvir-Efkâr da nasıl yazılar kaleme aldığı, nasıl bir misyonla hareket ettiği, Türk basın tarihinde bu gazetenin yeri-önemi ve getirdiği yeniliklerin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

## 2. OSMANLI'DA BASIN YAŞAMI

Osmanlı'da basının ortaya çıkışı Batıya nazaran yaklaşık üç yüz yıl kadar gecikir. Bu durumu Osmanlı'da başlayan çözülmeye bağlamak mümkündür.<sup>1</sup> Bu çözülmeyi açıklayan farklı yaklaşımlar vardır: kimilerine göre gecikmenin kaynağı Osmanlı'da kurumsal yapılanmanın eleştiriye kapalı olması, kimine göre ise Osmanlı'nın kapitalizmle geç tanışmasıdır.

Osmanlı'da basının ortaya çıkışı Tanzimat'la başlayan yenileşme faaliyetlerinden yalnızca birini oluşturmaktadır. Bu faaliyetleri yapanlar da Osmanlı bürokratlarıdır (Ortaylı, 2006:235-237)). İkinci Meşrutiyete kadar bu bürokratların elinde gelişen basın, devletin icraatlarını açıkladığı bir araç olarak kullanılmıştır (Erdoğan ve Kartarı, 1999:77). Osmanlı'da basın faaliyetlerinin ilk olarak gayrimüslimler tarafından başladığı görülür. Gayrimüslimler, Osmanlı topraklarında kurdukları basımevleriyle kendi kutsal kitaplarını çoğaltmıştır ( Gevgilili, 1990:37). Osmanlı'da ise, bu basın faaliyetleri devlet izniyle İbrahim Müteferrika tarafından dini kitap basmama şartıyla gerçekleşmiştir ( Kabacalı, 1990:6).

Osmanlı topraklarındaki ilk yerli gazete *Takvim-i Misriye* olarak bilinir. Bu gazete 1828'de Kavalalı Mehmet Ali Paşa idaresindeki Mısır'da basılmıştır ( Kabacalı, 1990:14). Daha sonra Sultan II. Mahmud' un girişimleriyle Osmanlı resmi gazetesi niteliğindeki Takvim-i Vekayi 1831 tarihinde yayınlanmıştır. Takvim-i Vekayi gazetesi devletin idaresindeki gelişmeleri halka ileten bir yayın anlayışındaydı. Önceleri haftalık olarak çıkması planlanan bu gazete yılda en çok 31 sayı çıkarabilmiştir. Belirlenen sürede çıkmaması ve amacına uygun yayın yapmaması nedeniyle de halka güncel bilgi verme özelliğini kaybetmiştir. Bu gazete Fransızca olarak ‘‘Le Moniteur

<sup>1</sup> Nesimi Yazıcı'dan kurumsal yapılanmayla ilgili eleştiriye okumak için bkz: Yazıcı, N.(1999). ‘‘Osmanlı Basınının Başlangıcı Üzerine Bazı Düşünceler’’, **Osmanlı Basın Yaşamı Sempozyumu**. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara, 7.; Korkmaz Alemdar ve Orhan Koloğlu'nun kapitalizmle ilgili görüşleri için bkz. Korkmaz, A.(1999). ‘‘Osmanlı Basınına Genel Bakış’’, **Osmanlı Basın Yaşamı Sempozyumu**, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, s. 1.; Koloğlu, O. (1985). ‘‘Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi’’, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 1: 68.

Ottoman'' ismiyle Osmanlı topraklarında yaşayan diğer azınlık dilleriyle de yayınlanmış fakat 1892 yılında yayın hayatına son vermiştir.

İngiliz William Churchill tarafından aldığı Padişah müsaadesi üzerine çıkarılan Ceride-i Havadis gazetesi de 1840'da yayın hayatına başlayarak diğerlerini takip etmiştir (Şapolyo, 1969:108). Churchill'in maddi destek alarak çıkardığı gazete ise Kırım Harbi sırasında yerinden verdiği haberlerle bir süre satış konusunda iyi olsa da 1864 tarihindeki son sayısıyla yayın hayatına son vermiştir.

Osmanlı'da devletten destek almayan ilk özel Türk gazete ise Agâh Efendi ve Şinasi tarafından 21 Ekim 1860 tarihinde Tercüman-ı Ahvâl adıyla çıkartılmıştır (Sertoğlu,1965:10). Agâh Efendi gazetenin çıkması için yaptığı izin başvurusunda ülke topraklarında bulunan yerli ve yabancı uyrukluların her dilde yayın çıkarabildiği ve kendi hukuklarından daha fazla özgürlüğe sahip olduklarına değinerek devlet desteği almadan aynı özgürlüğü kullanarak gazete çıkarmak istediklerini belirtmiştir. Buna karşılık ise; Ceride-i Havadis gibi Babıali'ye bağımlı bir şey çıkacağından sakıncası yoktur şeklinde bir yanıt verilmiştir. Fakat gazetenin başlangıç yazısında bunun Babıali'nin itaatinde Ceride-i Havadis gibi bir gazete olmayacağı düşünce ve tartışma gazetesi olacağı Şinasi'nin "*Halk yasal görevlerle yükümlü olduğuna göre vatanın yararı için söylemek ve yazmak da hakkıdır*" ifadesinden anlaşılır (Berkes,1978:257). Yayın hayatını bu çizgide sürdürmeye çalışmakta olduğu görülen Tercüman-ı Ahvâl gazetesinin sütunlarında ülkenin mali sorunlarından dış politikaya değin derin konulara yer verdiği görülmüştür. İktidara yönelik eleştirilere de yer veren bu sütunlar çok geçmeden 1967 tarihinde bu gazetenin yayın hayatına son vermesine sebep olmuştur.

Edebiyatçı kimliğiyle basın faaliyetlerinde bulunan bu aydınlar Osmanlı'da sivil toplumun bilinçlenmesin de aktif rol oynamıştır. Şinasi tarafından 1862 tarihinde çıkarılan Tasvir-i Efkâr 'da da Terüman-ı Ahval'de yapılan bu bilinçlenme faaliyetleri sürmüştür. Bu gazetenin ilk sayısında Şinasi'nin kendi imzasıyla yer verdiği önsözde; "*Devlet milletin vekildir, devletin gücü halka götürdüğü iyi hizmetlerden doğar, halkın bu hizmetler hakkındaki düşüncelerini ise gazeteler tercüman olur.*" devletin milletin devleti olduğunu söylemiştir (Hayta, 2002:4).

Bu gazetenin faaliyet gösterdiği ilk yıllarda 1864 tarihli devlete karşı işlenen basın suçları ve cezalarının ilan edildiği Matbuat Nizamnamesi' de uygulanmaktadır. Bu kararname basının özgürlük alanını daralttığı görülmüştür. Bu yasaya göre basımevi açmak sarayın iznine bağlanmıştır. İzinle basılmış yayınlar ise sansür kurulundan geçirilmeden yayımlanamaz maddesi konmuştur (Kabacalı, 1990:17). Buna ek olarak; hükümetçe verilen bu müsaadelerin her zaman geri alınabileceği de bu nizamnameyle kabul edilmişti. Bu zorlu koşullarda Şinasi gibi aydınlar Osmanlı topraklarında basın faaliyetlerini icra etmeye çalışmışlardır. Bu gazetenin verdiği mücadele mutlak güce karşı modernleşme çabasıdır.

Uygulanmakta olan Basın Yasasının caydırıcı olmadığı anlayışıyla devlete basın üzerinde baskı yapma şansı veren 1867 tarihinde Ali Kararnamesi yayımlanmıştır ( İskit, 1939:21). Bu kararname ile "*ülkenin genel çıkarları gerektirdiğinde*" yürürlükteki basın yasasından bağımsız olarak, idari yetkiyle gazeteler hakkında kovuşturma hakkı tanındı. 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi ve 1867 tarihli Ali Kararnamesi yayın faaliyetlerini sürdürmeye çalışan bağımsız gazeteleri kısıtlamıştır. Bu yasalar, merkezi otoriteyi güçlendirip bağımsız teşebbüsü kısıtladığı için bağımsız gazeteler faaliyetlerini sürdürmede zorlanmıştır. Bağımsız gazeteler modernleşmenin topluma yayılması fikrindeyken, Osmanlı'da mutlak güç kimin, neyi, nerede, ne zaman, nasıl yayımlayacağını karar vermek istemiştir. Basın faaliyetlerinin denetim altında tutulması amacıyla yayınlanan Ali Kararnamesinde bu durum şu cümlelerle açıklanmıştır:

"... gazetelerden bir kısmının bir süreden beri kullandıkları dil ve yol, görevlerinden olan iyileştirme ve ahlâkî düzeltme merkezinden uzaklaşıp, ülkenin genel çıkarlarına aykırılığı bilinen aşırılığın iki ucuna yönelmekte ve çok kere devletin temeline bile dil uzatmaya kadar varmaktadır. Yaşadıkları ve geçimlerini sağladıkları kendi ülkeleri hakkında başkalarının çürütücü yargularına karşı çıkacak yerde, düşmanlara fesat aracı olacak birtakım zararlı fikirler ve yalan haberler yayımlamaktadırlar " ( Koloğlu, 1985:81).

Böylece kararnameden dolayı bazı gazeteler kapandı.<sup>2</sup> Bu sebeple Şinasi'nin kurduğu Tasvir-i Efkâr 'da yayın hayatına son vermek zorunda kaldı. Kısacası, bu yasalarla gazeteler ve gazeteciler denetim altında tutulmaya çalışılmıştır. Bunun sonucunda devletin keyfi kararlarla cezai uygulamalarından kaçmak isteyen aydınlar basın faaliyetlerini Avrupa'da neşretmişlerdir (Ünal, 2008:208). Osmanlı'nın siyasi havasıyla yakından ilgilenen İbret, Muhbir, İnkılap, Hürriyet gibi gazeteler, Genç Osmanlı aydınlarının çalışmalarıyla yurt dışında basılmış ve geçmiş nüshaları Osmanlı topraklarına gizli yollardan sokulmuştur.

### 3. ŞINASI'NİN GAZETECİ KİMLİĞİ VE TASVİR-İ EFKÂR GAZETESİ

Tasvir-i Efkâr gazetesinin kurucusu Tanzimat aydını Şinasi, Abdülmecid tarafından eğitim için Fransa'ya gönderilen öğrenciler arasında yer almıştır. Burada edebiyat ve maliye üzerine eğitim alan Şinasi, Fransız edebiyatçılarla da yakın ilişkiler kurmuştur.<sup>3</sup> Daha sonra İstanbul'a dönen Şinasi, 1860 yılında Agâh Efendi ile birlikte yayın hayatına başlattığı Tercüman-ı Ahvâl gazetesinden ayrılmıştır. Tek başına 27 Haziran 1862 tarihinde Tasvir-i Efkâr gazetesini çıkarmış ve bu gazete kısa zamanda 'kritik' olarak nitelendirdiğimiz 'söylem'in hâkim olduğu bir gazete olarak gelişmiştir( Mardin,1985: 47). O dönemde gazetecilerin sütunlarında yer vermeye cesaret edemeyeceği derin konuları kaleme alan bir yayın olmuştur.

Şinasi, Tercüman- Ahval gazetesindeki misyonunu tek başına çıkarmaya başladığı Tasvir-i Efkâr gazetesinde de sürdürmüştür. Şinasi, gazetenin ilk sayısında; yayın amacının halka bilgi vermek, halka kendi yararlarını düşünmeyi ve kendi sorunları üzerinde durmayı öğretmek olduğunu belirtmiştir. Şinasi, Tasvir-i Efkâr gazetesine halkı eğitecek bir okul gözüyle bakmış ve yazılarını da halkın anlayabileceği bir dille kaleme almıştır ( Moran, 1985:411). Şinasi'nin her şeyden önce dinamik bir kamuoyundan, hükümdar ve hükümetin yanı sıra yönetime katılan bir halktan yana olduğunu söyleyebiliriz. Türkçe olarak yayınlanan bu gazete dönem gazeteleri açısından yeniliklerin uygulandığı bir neşriyattır. Şinasi, Tasvir-i Efkâr da bilimsel makalelere yer vererek dönem gazetecilerine öncülük etmiştir. Bunun yanında yayınlarında eğitimle ilgili haberlere özel önem vermiş hatta yayın ilanlarını parasız bastırmıştır. Şinasi'nin Tasvir-i Efkâr 'da başlattığı diğer bir yenilik ise; Arap harfleriyle dizgiyi kolaylaştırmak için harf sayısını 112'ye indirmesi olmuştur. Bu yenilik, okuma yazma ve öğrenmede kolaylık için "Arap harflerinin ıslahı ve Latin harflerinin kullanılıp kullanılmayacağı" konusundaki uzun ve önemli bir tartışmanın açılmasına da yol açmıştır ( Koloğlu, 1985:77-79).

Tasvir-i Efkâr gazetesini, yayın hayatında olduğu 1862-1869 yılları arasında 835 sayı yayımlanmış ve Babıali'de basılmıştır. Gazetenin yazar kadrosunda Namık Kemal, Rezaizade Mahmud Ekrem, Kayazade Reşat gibi dönemin önemli şahsiyetlerinin yer aldığı görülmüştür. Gazetenin yönetim kadrosunda da Şinasi'den sonra Namık Kemal, Rezaizade Mahmud Ekrem gibi isimler yer almıştır. Üç yıl kadar gazeteyi kendi çıkaran Şinasi, muhalif gazetecilerin tutuklandığı haberlerinin ardından

<sup>2</sup> Dönemin gazetelerinden Vatan ve Muhbir gazeteleri karamame gereği kapatılan ilk gazeteler olmuştur. Bu gazetelerin yanında Şinasi ve Agâh Efendi'nin kurduğu Tercüman-ı Ahvâl de yayınlarına son verdi.

<sup>3</sup> Şinasi Paris'te bulunduğu sürede tanınmış şarkiyatçı De Sacy ailesi, Ernest Renan ve Şair Lamartine gibi isimleri yakından tanıdı.

Paris'e gitmiş ve bundan sonra gazetenin başına Namık Kemal geçmiştir. Namık Kemal gazeteciliğe ilk olarak burada başlamıştır. Şinasi'nin Tasvir-i Efkâr 'da geliştirdiği kritik söylem, kendinden sonra gazeteyi teslim ettiği Namık Kemal tarafından da devam ettirilir (Mardin, 1985:47). Böylece Tasvir-i Efkâr kritik olarak dile getirdiğimiz söylemin hâkim olduğu bir gazete olmuştur. Daha önceden sadece çeviri yapan Namık Kemal, Tasvir-i Efkâr'da yayımladığı yazılarında kadınların okutulması, tıp eğitiminin Türkçe olması, İstanbul'un yangınlardan kurtarılması, Türk dili ve edebiyatının sorunları gibi yazılar kaleme almıştır (Koloğlu, 1985:80). Dönemde kaleme aldığı "Şark Meselesi" adlı yazısından dolayı gazeteciliği engellenen Namık Kemal de yurtdışına gitmiştir. Şinasi'den sonra Namık Kemal'in de yurtdışına gitmesinin ardından gazete tanınmış bir Türk edibi olan Recaizade Ekrem'in yönetiminde 1869'a kadar yayınlarına devam etmiştir.

#### 4. TASVİR-İ EFKÂR GAZETESİNİN ELE ALDIĞI KONULAR

Şinasi tarafından çıkarılan Tasvir-i Efkâr gazetesi Türkçe olarak yayınlanırdı. Ele aldığı konular orijinaldi. Gazete de; Şinasi'nin kendi imzasıyla kaleme aldığı yazılarında sosyal devlet anlayışına, basın görev ve sorumluluklarına değinilmiştir. Şinasi Tasvir-i Efkâr 'da, düşünce özgürlüğünü ele alan başyazılar kaleme almıştır. Aynı zamanda okurlardan gelen yazılara da gazetenin sütunlarında yer verilmiştir (Koloğlu, 1985:78). Tasvir-i Efkâr gazetesi çift sütun üzerine iki alt başlık altında toplamda dört sayfa kaleme alınmış ve haftada iki gün (Çarşamba ve Cumartesi) basılmıştır. Gazetenin başlığı altında "Havadis ve Maarife Dair Osmanlı Gazetesi" ibaresi yer alır. Bunun altındaysa gazetenin yayınına ilişkin şu bilgiler bulunur: "Haftada iki defa İstanbul'da tab ve neşrolunur. Gazetehanesi Hamidiye'de Kaindir. Maarif ve umur-i hayriye ilanâtı meccanen basılır. Altı sayılığı 80 ve üç aylığı 40 ve bir nüshası 1 kuruştur. Eyalet ile memalik-i ecnebiyye için posta ücreti ilave kılınır."

Dört sayfa olarak yayın hayatına başlayan Tasvir-i Efkâr; her sayfa da çift sütun olacak şekilde ayrılmış olup "Havadis-i Hariciye" ve "Havadis-i Dâhiliye" başlıklarıyla iç ve dış gündemden bilgiler vermiştir. Havadis-i Dâhiliye başlığı altında, Osmanlı devleti içerisinde olup biten havadisler ele alınmış. İç havadislere ayrılan bu ana başlığın altındaki haberler, "Payitaht" ve "Eyalet" olarak da bölünmüştür. Payitaht başlığı altında kaleme alınan yazılarda; makam faaliyetlerine ve makam atamalarına ilişkin konulara yer verilmiştir. Eyalet başlığı altındaysa eyaletlerdeki karışıklıklardan, sosyal hayata kadar birçok haber ve yazı kaleme alınmıştır. Bunun yanında gazetede resmi yazılar, başkentle ilgili önemli havadisler, azınlık haberleri, gündelik hayatta olup biten olaylar (yangın, kaza vb.), Osmanlı dışındaki ülkelerle ilgili birçok haber ve yazılara da yer verilmiştir.

Havadis-i Hariciye başlığı ise; Asya, Afrika, Avrupa ve Amerika olmak üzere ayrılmış. Burada yer alan içerikler genellikle bu devletlerin kendi aralarındaki ilişkilerden oluşan haber ve yazılardır. Bu haber ve yazılar genellikle yabancı basından temin edilir ya da telgrafla gelen yazılardan kaleme alınmıştır. Bununla beraber Tefrika başlığı altında çeşitli konularda eserler de yayınlanmıştır.

Tasvir-i Efkâr gazetesinde en çok yönetim, maliye, kültür ve dış ülkelere ilişkin haber ve yazılara yer verilmiştir. Şinasi, Padişahın tahta çıkış ve doğum günlerinde gazetesine övgüler koymayı reddetmiştir. Gazetenin Payitaht bölümünde yalnızca hanedanın yaptığı geziler, atama, nişan, asayiş ve yönetimle ilgili bazı haber ve yazılar bulunmaktadır. "Payitaht" ile ilgili yer verilen bu haberlerin bilgi şeklinde herhangi bir yoruma girilmeden verildiği dikkati çekmektedir. Bu dönemde uygulanmakta olan Ali Kararnamesi ve Matbuat Nizamnamesinden dolayı aksi bir tutum olması da beklenemezdi.



Bu tarz haberlere örnek olarak; 6 Nisan 1963 tarihinde Padişah Abdülaziz'in bazı şehzadeler ile beraber Mısır seyahatine çıkması ve Mısır'ın fethinden bu yana Osmanlı sultanları tarafından oraya yapılan ilk seyahatin olduğu haberi halka duyurulmuştur. 14 Temmuz 1867 tarihli gazete de yayınlanan başka bir haberde de; Padişahın bir kız çocuğunun olduğu ve isminin Saliha olduğu bilgisi halka verilmiştir (Hayta, 2002:15-19).

Gazetede yer alan 'Kültür' haberlerindeyse kitap ve diğer basılı eserlerin yayın ve satışına ilişkin bilgiler, gazeteler arasındaki anlaşmazlık ve tartışmalar gibi konular yer almıştır. O dönem yürürlükte bulunan kanunlara göre; herhangi bir neşriyat denetiminden geçmeden basılamazdı. Bu denetimden geçen neşriyatın basımına ve yayımına ilişkin haberler gazetede yer bulmuştur. Örneğin; 6 Temmuz 1862 tarihinde Bağdat Ulemasından Hacı Mustafa Efendi'nin tasnifi olan üç kitabın Meclis-i Maarif 'de görülüp, basımına onay verildiği haberinin yayınlanması. Bu konuda yayınlanan bir başka haber örneği ise; Arapça kelimelerin Osmanlıcada kullanılmasıyla oluşan gramer hatalarıyla ilgili tartışma konusudur (Age, 255).

## 5. DEĞERLENDİRME

Bu incelemeden anlaşıldığı kadarıyla, mutlak monarşiyle yönetilen Osmanlı'da, basın kendi başına ortaya çıktığını söylemek doğru olmaz. Bundan dolayı devlet eliyle kurulan basının nerede, ne zaman, ne söyleyeceğini belirleyen, kapsamını sınırlayan ve gerektiğinde bir propaganda aracı olarak kullanan otoriter bir mekanizma hep var olmuştur. Payitahtın kendi denetimi altında ilerleyen bir basın anlayışında olması Tasvir-i Efkâr gibi müstakil gazetelerin faaliyetlerini de sınırlandırmıştır.

Tasvir-i Efkâr gazetesi; öncülünün açtığı yolda ortaya koyduğu fikirler ve gazetenin sahibi Şinasi'nin otoriteyi eleştiren yazıları bakımından önemini korumuştur. Tasvir-i Efkâr'ın özellikle Türkçe basına getirdiği yenilikler ve bundan sonra da Osmanlı topraklarında çıkacak müstakil gazetelere örnek teşkil etmesi bakımından önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Herkesin anlayabileceği sade bir dilde ve halkı aydınlatmak misyonuyla yayıncılık yaptığı görülen gazetede; gündelik hayattan, Payitaht 'tan ve dış ülkelerden havadisler verildiği; dönem neşriyatından farklı olarak iktidarı övmeyen ve bu anlayışa karşı çıkan bir çizgide içerikler ve haberler kaleme alındığı; memleket meselelerinin derinlemesine işlendiği, memleketi ve milleti uyarıcı - miskinlikten kurtarıcı yazılar kaleme alındığı görülmüştür. Gündemde yer alan siyasi, sosyal konulara da sütunlarında yer veren gazetenin imtiyaz sahiplerinin zaman zaman Payitaht 'la da ters düştüğü görülmüştür. Bu nedendir ki gazetenin ömrü de kısa sürmüştür. Şinasi ve ondan sonra gazetenin başına geçen Namık Kemal gibi önemli isimlerin de ülkeyi terk etmekte çareyi bulduğu görülmüştür. Sonuç olarak; Türk fikir gazeteciliğinin babası olarak bilinen gazetenin sahibi Şinasi ve yönetiminde Türk modernleşmesinin önemli şahsiyetlerine yer veren, kısa süren yayın hayatında birçok yeniliğin de öncülü olan Tasvir-i Efkâr gazetesi basın tarihimizde önemli bir yere sahiptir.

## KAYNAKÇA

ALEMDAR, K. (1999). "Osmanlı Basınına Genel Bakış", Osmanlı Basın Yaşamı Sempozyumu. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara.

BERKES, N. (1978). Türkiye'de Çağdaşlaşma. İstanbul Matbaası, İstanbul.

DEMİRKENT, N. (2003). Sayfa Sayfa Gazetecilik. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

- ERDOĞAN, İ.& KARTARI, A. (1999). “Kültür, İdeoloji ve Osmanlı Basını”, Osmanlı Basın Yaşamı Sempozyumu. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara.
- GEVGİLİLİ, A. (1990). Türkiye’de Yenileşme Düşüncesi Sivil Toplum, Basın ve Atatürk. Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- GÖKALP, Z. (1924). “Asrın En Mühim Müessesesi Gazetedir”. Cumhuriyet, 4 Haziran.
- GÜZ, N., & BAYHAN, G. (2016). İlk muhalif gazete olarak İbret. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 1(1), 1-15.
- HAYTA, N. (2002). Tasvir-i Efkâr Gazetesi. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- İNÜĞÜR, N. (1999). Basın Yayın Tarihi. II. Baskı, Çağlayan Kitabevi, İstanbul.
- İSKİT, S. R. (1939). Türkiye’de matbuat rejimleri. Ülkü Matbaası, İstanbul.
- KABACALI, A.(1990). Başlangıçtan Günümüze Türkiye’de Basın Sansürü. Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- KABACALI, A.(1999). Türk Basınında Demokrasi. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- KOLOĞLU, O. (1985). Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi, Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi, C.1: 68.
- MARDİN, Ş. (1985). Tanzimat ve Aydınlar, Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi, C.1:47.
- MORAN, B.(1985). Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Roman, Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C.2. İletişim Yayınları, İstanbul.
- ORTAYLI, İ. (2006). İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı. Alkım Kitabevi, İstanbul.
- SERTEL, M.Z. (1968). Hatırladıklarım (1905-1950). İstanbul.
- SERTOĞLU, M. (1965). “Türkiye’de ilk resmi, ilk özel ve ilk müstakil gazete”. Hürriyet, 5 Ekim.
- ŞAPOLYO, E. B.(1969). Türk Gazeteciliği Tarihi: Her Yönüyle Basın. Güven Matbaası, Ankara.
- ÜNAL, U. (2008). Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri. Gazi Kitabevi, Ankara.
- YÜCEKÖK, A.N. (1987). Siyasetin Toplumsal Tabanı. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- ZAMAN, Ş. (1995). Basın Sözlüğü. Engin Yayınevi, Ankara.